

ובחרת בחיים

י"ג עיקרים
לשמירת הגוף והנפש
בדברים נחוצים בזמננו

י"ל ע"י ב"ד לדיני פמנונת
בנשיאות הרד"ג ר' יוסף דוד ווייס שליט"א ראב"ד
ודוס"ץ מקל"י של אנטווערפן י"י
(בעמק"ס ש"ת ויען דוד ז"ח, ודוד יוסף על הל' רבות ג"ח ועוד)
ירחא תליחא חש"ס"ט לפ"ק

התוכן

ה	הסכמה	
ו	הקדמה	
ז	הרחק משכן רע	א
ח	רמאות	ב
ט	טעות עפרים	ג
י	הכשרת נספים	ד
יא	עישון סיגארעטיץ	ה
יב	עישון סמים	ו
יג	נטיעות והסתכלות	ז
יד	ציונות	ח
טו	קדושה ושמירה	ט
טז	קריאה בעייטונ'ג	י
טז	דיבור	יא
יז	שלום בית	יב
יח	לשון חכמים מרפא	יג
יט	אזהרה לעניית אמן	יד

SHMUEL HALEVI WOSNER
RABBI OF
ZICHRON-MEIR, Bnei-Brak

שמואל הלוי ואזנר
רב אב"ד ווייס
זכרון-מאיר, בני-ברק

כ"ה, יום א' מטות צום הרביעי תשס"ח לפ"ק

כבוד יחידנו המנוכח המאן הצי' בן גדולים המפורסם לשו"ת

ר' חיים יוסף דוד ווייס שליט"א רב ודיין אנטווערפן יע"י

אחדשד"ש ושת"ה באהבה ראיתי ספרו הזעיר ורכ מאד באריכות ובחרת בחיים שכולל בתוכו דברים רבים עומדים ברומה של עולם והעולם נכשלים בה, דבר כזה הוא מצוה דרבנים, וכל סימן בפני עצמו חיים הם להנהיגם בהם ויש בהם חמורות שבחמורות כמו גניבת עפר"ם וכו"ו כ שהרבה חילול שם שמים גרמא דדין, יצא לופות את הרבים וזכות הרבים יהי' תלוי בן, והנהיג כשאר ומולול באלה שכי' ככ"ת אוי לפניו, וית' ככ' מן השמים.

בעה"ח דוש"ת ומברכו בכל טוב מצפה לישועה

שמואל הלוי ואזנר

בעזרי"י

הקדמה

אחד מהאזהרות שהזהירי חכמים את העם הוא, על מניעת ההזיקות בין אדם לחבירו ובין האדם לעצמו, בנתיקין^[א], במסות^[ב] ובמשנה^[ג]. וז"ל השורן^[ד], כמו שב"ד חייבין להפריש האדם מאיסור, כך חייבין למנועו שלא יפגע בעצמו עכ"ל. וככל דוד ודוד היו הרבנים ומורי הוראה מוחזין על ענינים אלו שעמדו על הפרק, ועוררו על דברים שנתחדשו ברכות הימים.

ובדור האחרון שעשתה כל אורח החיים, מחמת הגלות (למדינות המערב), ועל ידי שינויים רבים שנתהוו במהלך העולם, עסקי פרנסתם, נתיכי נסיעתם וקני התקשרותם, נולדו כמה וכמה אופני הזיקות שנתקלים בהם יום יום, ודרכן לילך ולהזיק^[ה], וכמה נסיונות נסתבכו אהם, ותמצי לך נכשלים בהם. על כן החיונו להודיע ולעורר תשומת לבם של החרדים לדבר ה', כדי שידעו את העומד לפניהם, למחות ולהזהיר. וכפרט לצעירי הצאן, ילדים בחורים ואבירים, שלא יתפסו במצודותיהם

^[א] ע"ש הפסוק ונשמרתם מאד לנפשותיכם (דברים ד'), ועיין במבוא (בבא קמא דף ע"א ע"ב), לענין חובל בעצמו ותעורתיים, ומאסור להתירוד עם עבדים, (עבודה זרה דף כ"ה ע"ב), ושם ישראל שחדשו לו עבדים בדרך שופלו לישיע. עוד ראסור להסתר היסנו (שם דף כ"ז ע"א), ועיין במב"ם (פ"ד מהלכות דעות), ועוד בפ"א מהלכות רוצח ה"ד) ומצות לחדור כל מכושיל, והרבה דברים אסור חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, כמו שלא לענוץ סכין בחרד אחרת, ושלא יעבור תחת קיר נסוי (ברי"ה שם), ועוד כמה דברים (שם בפ"ב). ובמבוא (חולין דף ט' ע"ב) דמנחת חסידא מאיסורא, ועיי"ש לענין סכנת גילוי וכו'.

^[ב] המנוע להזהיר גם עובד על לאו ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט), עיין רש"י (טו"ק דף ה' ע"א ד"ה לפני), ובש"ד"ח (מערכת ו' לכל כ"ז אות כ"ה).

^[ג] משום כל תשחית (בבא קמא שם) ועובר על כל השחתה, (ולא רק בענין סאגל), וז"ל הרמב"ם (בסו"ט ל"ת ר"ז), וכו' כל הפסד וכנס תחת לאו זה כגון מי שישרוף בנד לריק או ישבר כל לויק הנה הוא עובר משום לא תשחית ע"כ, ובפוסקים.

^[ד] ובמבוא (טו"ק שם) כמה לימודים על זה, ובש"ע או"ח (סוסן תקפ"ט ס"ד) דחייבים בית דין להעמיד שוטרים וכו' שלא יתקבצו וכו' אנשים ונשים ויבואו ליד עבודה וכו' אלא יהיו כולם קדושים.

^[ה] אבן העזר סימן ט'.
^[ו] ואשר בהם דנים כמנה ספרי שו"ת.

הקדמה

המות, נלך באיזה מהם שנרצה, ת"ל וכתרת בחיים, עפ"ל. והקשו^[10] אטו בשופטני עסקינו, וכי תעלה על דעתך שיכתור במות. ונ"ל לפרש דבראי כל בר דעת יכתור בחיים, וכל חפצו ומאוויז יהיה לילך לדרך החיים, רק שיעלה על דעתו שכבדך השני, דרך המות, יש לו הצלחה מרובה בעניינים חיצוניים וגשמיים, וע"כ יחשוב נפשו באיזה דרך שנרצה בו נלך, היינו שנגלך בדרך המוכיל למות, (כתשכס שדרך זה מוצלח יותר), וכאמצע הדרך, כשנראה שהסכנה כבר גדולה, נפנה לדרך אחר. על זה אומר וכתרת בחיים, אי אפשר לילך בדרך שסופו מוכיל למות, כי אם רק תתחיל ללכת בדרך הזה, יש לחוש שתשאר שם, וכאמר הגמרא^[11] אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ופמושב לצים לא ישב, וכי מאחר שלא הלך היכן עמד ומאחר שלא עמד היכן ישב ומאחר שלא ישב היכן לך, [אלא] לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואם ישב סופו ללון וכי.

וירבן עפ"י סוף דברי המדרש תנ"ל, וז"ל: למען תחיה אתה וזרעך, משל לאדם שיהיה יושב על פורשת דרכים והוא לפניו שני שבילין: אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור. היה מודיע את העוברים ושבים ואומר להם: שובל זה שתחילתו מישור, כשתים ושלוש פסיעות מהלך מישור, וסופו לצאת קוצים. ואתם רואים שובל זה שתחילתו קוצים, כשתים שלוש פסיעות (אתה) מהלך קוצים וסופו לצאת למישור. כך אמר להם משה לשראף: אתם רואים את הרשעים שהם מצליחים, כשנים ושלושה ימים הן מצליחים בעולם הזה. וסופן להדהות כאחרונה".

תמצית הדברים הוא, שצריכים לבחור בדרך החיים, ואך ורק חיים, כלי שום עירוב של הדרך השני. ועל זה רומז שם הקונטרס: "ובחרת בחיים"!

והמיוחדים ח"ו, וכאמר רש"י^[12] לזהויר הגדולים על הקטנים.
ובימינו אלה הוא כבר לא בנדר סוד, שאנשים מתוך מחנו, שכחיי היום יום מתנהגים כאוהר ישרה, ללא רכב ופנס, ופתאום עוברת השמיעה שפלוני נתפס ע"י רשויות הממשלה וכדומה, ונשפט על מעשים בלתי חוקיים, והנוגעים לגיבה וגילה וכדומה.

איר נראה ולא נבעת, לקחת חבל בעניינים מופקפקים, שבבתי הסוהר יושבים יהודים ישרים וראי ה', ומתם צעירים שמתפתו לפי תומם ונחתמו לעבריינים, וחלקם לישב יחד עם פחותי העכו"ם גנבים גדלים ורוצחים. ומי זכיל להפסיד לעצמו שכבתו לא יקרה מקרה רע ח"ו, ופרט שכפי הנשמע נתרבו בעוה"ר רמאים ופושעים, המה מאותם שכבעידותם למדו ביישובת קדושות ומפורסמות, ורק אח"כ יצאו ר"ל לתרכות רעה, והן הם אותם שמסתתים ומדיחים לפשעים, וחכרים חכרים אית ליה.

ועל כן חיובא רמיא על ההורים ועל המתנכים, לשים עינא פקידא ולהשגיא בשבע עיניים על צעירי הצאן, שלא ילכו לרעות בשדות זרים, ולשמור עליהם שלא יפלו ח"ו ברשות אשר סומנים להם פחוזים וריקים.
ולכן נתעוררתי לקבץ לתוך קונטרס אחד כמה עניינים יסודיים - בקצירת האומר - כנוי על מקורות נאמנים מדברי חז"ל וספרי הפוסקים, דבר דבור על אפניו.

ועל כן נקוה שההורים והמתנכים יתעוררו על ידי קונטרס זה, להחדיר יסודות, אליו בלבם וכמתו של הילד בקטנותו, וכדי שגם כי יגדל ויקיז לא יסור אחריו הדברים הפעמים והפונגמים, וירוה נחת בחייו, וכתר שם טוב יעלה עליו.

וקראתי להקונטרס בשם **ובחרת בחיים**, עפ"י הספרי (ראה) עה"פ אנכי נתן לפניכם היום ברכה^[13] וז"ל: לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה. שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן הקב"ה לפנינו שני דרכים, דרך החיים ודרך

[10] המפרשים, ועיין בדברי יואל שם.

[11] עבודת זרה דף י"ח ע"ב.

[12] פ' אמור, עפ"י תמני יבמות דף ק"ד ע"א.

[13] דברים יא, כו.

וכל שכן שלא ללכת עמו ביחד, אפילו לשעה קלה. וכבר הזכרתי¹⁰¹ מאמר הגמרא¹⁰² אשרי האישי אשר לא הלך, אם הלך סופו לעמוד וכו'. וכונן הוה יש לחוש בייחור, שלא להימצא בחברותא אפילו אם הרצון להחזיר למוטב וכדומה, כי לא ימלט שלא יהלך עמו למקומות המטונפים ביותר. ולא תגיד לצידיך לפתותך, שעל ידי מניעתך תגידם פירוד לכבודך.

גם אם יבא לפתותך שיעי"ז יזולו בפניך ויקראו אותך "דער פרומער" וכדומה, והרי במתניי¹⁰³ מוטב שיקרא שוטה כל ימיו ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום, ובאורי"ח¹⁰⁴ ודו"ל, ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגינים עליו בעבודת השי"ת. ושכרד הרבה מאד על עמדת בנסיונות כאלו, כי יודע גודל הכושה, עד דאמרינן בגמרא¹⁰⁵ במי ששלח להפיריז חבית של יין ושמן צף על פיה, ואחר שהזמין אורחים בהשכנו שיהיה לו כמה לכבוד, נטל את נפשו. ועוד כאורחים שנתנו ממאכלם לבנו של בעל הבית, ולא נשאר לו מה להגיש לפניהם, ועל זה נהרגו ג' נפשות בישראל. ועובדא דקמצא ובר קמצא תוכיח¹⁰⁶ דאמר ר' אלעזר כמה גדול כחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

ודע לך, דרובא דרובא הנכשלים בדברים לא רצויים, הן בענינים גשמיים והן בענינים רוחניים, הוא על ידי חברים רעים שמסיתים אותם לכך. ע"כ העצה היעוצה להתרחק מחברים כאלו בעוד מועד ולקיים מה שכתוב אל תלך בדרך אחם מנע רגלך מנתיבתם.

101 בהקדמה.

102 עבדה זדה דף י"ח ע"ב.

103 עדות פ"ה מ"ג.

104 בסעיף הראשון.

105 חולין דף צ"ד ע"א.

106 גיטין דף נ"ג ע"א.

א

התבררות לחבר רע

היות שאלה ההכרים קשורים ביצר, ויצרו של אדם מתגבר עליו (כפי

יוס¹⁰⁷) לצודו ברשתו, ע"כ מוטל עלינו לקיים הבה נתחכמה לו, להתגבר על התכולותיו, וככתוב ראשית חכמה יראת ה'. על כן יהיה מאמר זה לפניך: תמיד יצה"ר תחלה דומה לחוט של בוכי'א ולכסוף דומה כעבודת העגלה¹⁰⁸, וכנמי' היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד עבודת כוכבים והולך ועובר¹⁰⁹, מאמרים אלו אינם רק לשפת המליצה, רק צריך לתרגם אותם לשפת המעשה, דהיינו תיכף כשתראה באיש חוסר ביראת שמים, קרירות למצוה או קלות לעבודה, מיד תנתק הקשר עמו, (וכידוע שבומונו רבו הנקראים 'עושרים', וחברא חכרא אית ליה).

ואל יפתך יצוד שעליך להחזיר למוטב, וע"כ צריך אהה להמשיך את חברותך אחר. מדע שדבר זה נמסר למומחים יר"ש העוסקים בזה, ולא עליך המלאכה לגמור. ואם תרצה לדאוג עבור טובתו הרוחנית, עליך רק להודיע להעסקן העוסק בבעלי תשובה וכדומה, אבל אהה בעצמך תתרחק ממנו בעוד מועד, פן תלכד עמו.

למה הזכיר דומה, למי ששובע בים, ויקפוץ ידידו אחריו, שגם הוא לא למד איך לשוט במים, וכסוף יטבעו שניהם, או שיעמיסו על המצייל להצילם, ותכבד עליו העבודה בכפילא.

107 סוכה דף נ"ב ע"א.

108 שם.

109 נדה דף י"ג ע"ב.

כודאי היה מונע מזה עד קצה האחרון.

ועוד אני אומר, שכשיפיתהו יצרו שהכל נעשה בהיתר, ושעל הקונה מוטל לכרוך ולהכהיין, ואם לא כירר כדאי, איהו דאפסיך אנפשיה וכדומה, ערייך השאלה נוקבת: איך יפסוק לעצמו בלי לשאול, וכי בקי הוא בהלכות סבוכות אלו, הרי באו"ח וי"ד נכוד הוא, והולך לשאול דעת מורה הוראה על כל ענין, וכאן הוא מורה בהלכות אונאה וכיטול מקח כפוסק מובהק. ועוד עליו לדעת, שהשאלה ראשונה כשיבא לדין היא, נשאת ונתת באמונה?^[10] ולא חרבה יודשלים אלא כשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה, שנאמר שוטטו כחוצות יודשלים וראו ודעו נא אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלה לה?^[11]

ומאיך גיסא כתיב תומת ישראלים תנחם, ופירש"י^[12] דאדם נאמן וישר מעשרים אותו מן השמים, וכתיב^[13] איש אמונות רב ברכות. ואין אדם שומע לי ומפסיד^[14] לה. וכבוד הוא שהכרחה תחול על כל מעשיו אם יזהר לסחור רק באמת ובאמונה.

[10] שבת דף ל"א ע"א.
 [11] שם דף קי"ט ע"ב.
 [12] בבא מציעא דף ל"ה ע"א.
 [13] משלי כ"ח.
 [14] מדרש ובה פ' ראה פורשה ר'.

ב

רמאות

המלמה את חכירי כמשא ומתן, (או שהיה מוס במקח ולא הודיעו), עובר בלא תגזול^[1], וככל תוננו^[2], ואפילו לעכ"ס^[3] ואם רימהו על ידי דיבור, עובר אף אבל תנונו על דיבוריו^[4].

המבטיח לשלם או ליתן סחורה ליום פלוני, ולא עשה כן, עובר בעשה דהן שלך צדק^[5]. ואם מתחלה לא היה בדעתו לקיים הרי זה ככלל מרמה ושקר^[6].

המאנה בקרקעות, הגם דאין אונאה בקרקעות, עובר בלאו דלא תנונו^[7], (וכפרט באופן מסחר של היום שהוא מסובך מאד).

ומנוי זגמור הוא כסוד חכמי תורה, שבמענות שמודיחים ברמאות אין וראים בהם סימן ברכה. ואין יעלה על דעת הרמאי שיצליח במעוה אלו, והרי אפילו בטעות עכ"ס (כאופן ההיתר), כתב בבאר הגולה^[8] שהכל יורד לטמיון, עאכ"כ בכסף שעברו עליו בלאו דלא תנונו, שלא יצמח מזה ריוח וברכה. רק היצר בעוכרו, לכלכל את מחשבתו שלא יתן הדבר אל לבו, כי אם היה עושה לעצמו חשבון הנפש לפני שמציע לחבירו עסק כזה.

[1] טור סימן רכ"ז בשם הרמב"ם.
 [2] פרישה.
 [3] דעת שרי"ע הרב (הלכות אונאה סי"א) שהוא מן התורה, כמו גניבת דעת.
 [4] אור החיים ח"ק (פרשת בהר).
 [5] עיין פתחי חושן (אונאה פי" ה"א).
 [6] שם.
 [7] דעת הרמב"ן (פרשת בהר).
 [8] מוכא לקמן עמוד י"ג.

שתתעסק בעסק כזה בלי היתר מתלמיד חכם ומורה הוראה מובהק.
 ודע שאפילו אם לעולם לא יתוודע לו, אלא שיהיה לו מקום לחשוד
 שלקחו ישראל, מחמת שרוב ישראל מצויים שם, נמי הוי ככלל חילול
 השם ולין, וכל שכן בעתים הללו, מאחר שכלי התקשורת משוכללים מאד,
 בקל יוכל להיוודע ולהגלות).

ולכתמצא לומר שאין בזה שום חילול השם, אז מתחלת השאלה
 איך להבחין בין הפקעת הלאמתו לאיסור גזילה. והלכות אלו מטובות
 מאד. וז"ל שו"ע הרב ולין: אסור להטעות לנכרי, וכן כל מרמה שבפעולם
 אסורה במקח וממכר, אפילו לנכרי, כגון אם יש מום במקחו וכו' עכ"ל,
 עוד כתב ולין: אסור לגזול או לגנוב כל שהוא, דין תורה, בין מישראל
 בין מנכרי וכו' עכ"ל, ורבינו האר"י ז"ל גילה שזה חמור מאד ולין, ועיין
 בספר חסידים [פ].

ואחרי כל האמור יש לדעת, דאפילו באופן ההיתר אין הכרעה מצויה,
 ואדרבה, וז"ל באר הגולה [פא]: ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדול
 והעשירי מן טעות שהטעו העפרים, ולא הצליחו וירדו נסיהן לטמיון ולא
 הנחתו אחריהם ברכה. וכמו שכתב בספר חסידים [פב]: רבים אשר קדשו ד'

[פא] סמ"ע סימן רס"ז סק"ג בשם הביית יוסף.

[פב] הלכות אונאה סימן א'.

[פג] בהלכות גזילה סימן א'.

[פד] שגורם שהשר של האומה היהא יש לו יכולת לגנוב מהקדושה.

[פה] כסימן תרס"א ר"ל, שאחר שהעפרים מת, מלאכו בקבר הגיד לו שישראל גזלו והוא לא
 ידע, וצחק הגוי מת על הישראל שגזלו, וענשו מן השמים לישראל עי"ש.

[פו] תר"ם סימן שמ"ח אות ה'.

[פז] סימן התרע"ד. וע"ע בספר חסידים סימן ת"ר ר"ל: ויש גזל של נכר שיבא לכמה רעות
 יותר משהיה גזל לישראל וכו'. אמרו חכמים אחד שונג ואחד מיד בחילול השם אבל
 כולם סליחו וכפרה עכ"ל. עוד כסימן תת"פ ר"ל כס"ד: וכשם שאמרו צריך להתנהג
 באמנות עם ישראל, כך עם הנכרים, ואם ישנה הנכר את עצמו וכו' ויתחילל שם שמים
 על ידו, ואם אין לאדם אלא מעט, טוב לו שיצטרף לבריות ממה שיקח ממון נכרים ויכרח
 עם המון ויתחילל שם שמים על ידו. שאמרו הנכרים על היהודים גברים והמאס עכ"ל.

שעות עפרים

ג

הרבה נכשלים בזה מחוסר ידיעה. ושגור כפי הכריות יטעות עפרים
 מותר, והושבים שזה היתר פשוט וברור, ככל מקום וככל זמן. ונקדים
 הלכה פסוקיה ולין, שבמקום שיש חילול השם אין שום היתר שבפעולם
 לרמותו או להטעותו, ואפילו אכירתו אסורה, וכל שכן שלא לגזול.
 ולכמה פוסקים שהוא אסור מדאורייתא.

והנה עון חילול השם חמור מכל העבירות, שאין תשובה מועלת בחייו
 ומיתה ממוקת, כדאיחא כגמרא ולין שאין כח תשובה לתלות ויום הכפורים
 לכפר ויסוריים למרק.

וקל מאד להכשל בעון זה, כדאיחא ולין היכי דמי חילול השם וכו' אי
 שקילנא מטבהא ולא יהיבנא דמי לאלתר, עי"ש והובא ברמב"ם [ליח].

אבל דא עקא, שכשכא לפני האדם נסיון זה, בודאי יפתחו יצרו שלא
 יורדע לעולם ולא יגרום חילול השם, וממילא זה נכלל באופני ההיתר. על
 זה אני אומר, שבשאלה קלה, כגון ככשר בחלב, שנפל כלי חלב בקדירה
 של בשר, או שנחתזה טיפת חלב עליה, לא תאכל ממנו עד שתשאל למורה.

ואילו דבר חמור כחילול השם תפסוק בעצמך? הלא תראה שמחמת חומר
 הדבר גובר היצר, (וכך דרכו בשאר עונות חמורות, כמו לשון הרע, שתיכף
 מחלטי שאין בדיבורו שום איסור וכלי לעיין ולשאל למורה), וחי"ו

[ליח] בגמרא כבא קמא דף ק"ג ע"ב, ברמב"ם (פ"א) מהלכות גזילה ה"ג) וכשו"ע (תור"ם סימן
 רס"ז ס"א) עד סוף כל הפוסקים.

[ליז] יומא דף פ"ז ע"א

[ליח] שם.

[ליט] פ"ה מהלכות יסוד התורה ה"א.

הקשרים

מלבד חילול השם שיש בדבר^[1], וכמה דברים נאסרו כדי למנוע

מלחלול שמו יתברך^[2], והפורט כספים של עוסקים בסמים, מסייע אותם להמשיך בעסקם, וגרע טובא משאר מחלל (כאשר יבואר להלן), דאי אפשר לזולתו לזנוג לכף זכות. כי כעד בצע כסף מוכן לגרום הרס נורא לאחרים, גזילות והריגות. והרמב"ם^[3] כתב וז"ל, אסור לקנות מן הגנב החפץ שגנב, ועון גדול הוא, שהרי מהזקין ידי עובדי עבירה, וגורם לו לגנוב גניבות אחרות, שאם לא ימצא לוקח אינו גונב, ועל זה נאמר חולק עם גנב שזנא נפשו עב"ל, הביאו בשו"ע^[4] ופשו"ע הרב^[5].

ואפילו לקנות מעבד"ם הפך גונב, הרי גורם שיעברו הם על מצות בני נח^[6], וכפתחי תשובה^[7] דיש על זה חרם דרבינו גרשום, ועיי"ש שהוא גם תקנת רבינו תם ותקנת קהילות, וכתב דמקרי רודף ושמותר למסור למלכות.

וכנודן דידן הרי הוא פשוט מפקיר את נפשו, ומביא את עצמו לידי סכנה עצומה ברוחניות ובגשמיות, כי בימינו מחמירים מאד בחטא זה,

^[1] עיי'ן לעיל אות ג.

^[2] שם, וכנודן דאסור לרכוב ברי"ט שני כדי לקבור את המת, עיי'ן בבאר השב (סימן תקפ"ו ס"ק י"ד, ועיי'ן במחצית השקל ודו"ק).

^[3] בפ"ה מהלכות גניבה ה"א.

^[4] סימן שצ"ז סעיף א'.

^[5] הלכות גניבה ונזילה סימן ט'.

^[6] וכן מוכח בשו"ע הרב (הלכות נזילה סעיף כ"ג, והגם שיש חולקים במסייע לנכרי, ועיי'ן בשו"ת חפד וכפתחי חשו' גניבה פ"א הערה נ"ו).

^[7] סימן שצ"ז סק"א בשם שו"ת צמח צדק סימן ל"ו.

והחזירו טעיות עבד"ם בדבר חשוב, גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרום לעוללולם, עכ"ל. ולע"ד זה נרמז בפסוק^[1] עושה עושר ולא במשפט בתי ימיו יעזבונו.

וכשכבודו לקדש השם על ידי החזרת אבידתו הרי זה משובח. וז"ל המחבר^[2]: ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה, הרי זה משובח^[3].

ועל המחנך לידע, שמכשול זה מחחיל כחוט של בוכיא וסופו כעבותות העגלה^[4]. וכחחלה מערים בטעלעפא"ן ואחר כך בקרערי"ט קאר"ט, ולכשיגדל, בסיפוקי המדינה וכו', עד שנתפס בחמורות ובחמורות שבחמורות, כגון בחפצים גנובים ומזוייפים או שאר הערמות כמו הכשרת כספים וכו'. על כן על המחנכים להזהיר להחחיק מכל סדך הערמה ומאפס קצהו^[5].

אך צריך הוא לקיים בעצמו החקושו וקושו קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים^[6], פן כשיאמר להם טלו קיסם מבי'ן עיניכם יאמרו לו טול קורה מבי'ן עיניך^[7].

וכרדאי כאשר הנערים ישמעו או יראו או יבינו, שהמתנך או המלמד בעצמו מורה היחר לעצמו כגניבת עבד"ם וטעותו, האם ירצה שהחלמרי ישמע בקולו להיזהר ולהימנע מדרכים אל.

^[1] ירמיה י"ז.

^[2] בבא מציעא דף ל"ה ע"א.

^[3] ועיי'ן בספר חסידים (סימן תקצ"ח) עומק החשובה לזה.

^[4] כמאמר הגמרא סוכה דף נ"ב ע"א.

^[5] וז"ל הביה יוסף (סימן תרצ"ב ד"ה ויש), ולפי שאין מודד הטוב לפעול נזק, או לשמות בנזק שום אדם, ואע"פ שהוא רע וכו' עכ"ל.

^[6] בבא מציעא דף ק"ז ע"ב.

^[7] בבא בתרא דף שצ"ז ע"ב.

שדכר זה מזיק לכני אדם, עלינו לשמוע להם, לפי זה שלא להעלות עשן שכפה אחד בהסכמה עליו הודפאים לאין מספר שעשן סיגארעט מזיק לגוף, ועלול לגרום מחלות שונות קשות וכבדות, ועלינו החוב מוטל, להזהיר כל אדם "להיות נשמרים לחשוש על בריית גופם. ואם ראינו שהורבה צריקים זי"ע העל עשן ולא הזיק להם, אין ממעשיהם שום ראייה חדה וכר"ל. ושמה תאמר אף אני אעשה כן, ואעלה עשן לפעמים אחדים. דע לך דרובא דרובא אחר שהתחילו בזה, נעשים מכורים (ADDICTED) לזה, ושוב אי אפשר להם לפרוש מזה ולהגדיר גדר. ואל תאמר שזה רק מחמת תאותם, כי הגוף אחר שנתרגל לטעם זה נעשה זקוק לו בטבע, וקשה מאד מאד להמנע, וא"כ אשרי מי שלא התחיל לעשן כלל.

ואם יפתך יצרך לומר, הלא הרב פלוני ופלוני מעשן וכר' ולמה לא אעשה כן גם אני, הרי תשובתך בצדו, אם נכשל או הכשילו אותי (בקטנותו) להיות ארוך לדבר זה, וכבר אינו יכול להמנע, וכי עליך ללמוד ממנו. למה הרבה דומה, לגדול שנתחלה בחולי המחורבן, ומי פתח יסור אליו לחלות את עצמו, (וכמוכך שאין לנו ללמוד מצריקים וקדושים שדרכם נסתרה מאתנו).

¶

עישון סמים ר"ל - אש קודח כאפי

הזכרנו למעלה (אות ד) החיוב להימנע מהלכנת כספים, וכפרט לפרוט כספים של סוחרי הסמים. ומאחר שנגע זה פשה קצת אצל אנ"ש, אמרתי שזה בודאי כיון שאינם יודעים חומר ענין כסמים בעצמם ומדת הדיקם עד היכן מנעת. מאחר שעישון הסמים הוא רק אצל הגוים והחפשים וכדומה, ובודאי שאם ירגישו שכזה שמטייעים לסוחרים המתעסקים

וכשיתודע הדבר ויתמסוהו, ישפטהו להימסר לבית הסודר. ובעון זה יוכל לישב ר"ל שנים רבות כן נכרים גנבים גולנים ורוצחים, החשודים ועוברים על חמורות שבחמורות. אין שם לא חודש לא שבת ולא יום טוב. וכחור שעוברת עליו תקופה כזו לא יוכל להתחמץ. ואברך יהוש פן יגרום שאשתו תרצה להתגרש, ורובם כשיוצאים הם שבורים ורצוצים ברוחם וכנפשם, כי הגערו"ן נשברים על ידי זה כלל, ה"י, ומי הוא אשר ירצה כשאת נפש להביא על עצמו את הרעה הגדולה הזו.

ה'

עישון סיגארעטן

בזמננו כבר נודע הדבר על ידי הרופאים, שמי שמעשן ציגארעטן הוא מאבד עצמו לדעת. כי ששים אחוזים ויותר מחולי הסרטן בריאות, בא על ידי העישון, אחרי שגעשה משועבד לשריפה זו. (מלבד ההוצאה הגדולה שעולה לו ביקור^[נח] ואל יבהלך רעיונוך לשאול, הלא גדולים וקדושים עשו כן, ואיך הותר להם על פי דין לחכול בעצמם ולעשן. יש לך לדעת, א) שהיי מעשנים לילק"ע ציבע"ך שהיא מקטרת ארוכה מאד, באופן שכמעט אין סכנה בזה כלל, ב) לא היו מעשנים לשם תאוה, אלא פעמים אחדים לצורך עבודתם, ג) כל זמן שלא נודע הסכנה היה בגדר דשו בה רבים ושומר וגו'^[נח]. וכשו"ת באר משה^[נח] האריך בזה, וז"ל: אל הדברים בדרורים כשמלה, שדכר שניסו רופאים הרבה וכאו ליד מסקנא

[נח] עיין להלן (עמוד ס"ז) כשם רש"י ורשב"ם.

[נח] יבמות דף ע"ב ע"א.

[נח] ח"ז סימן ק"ט אות ט'.

רוסת, ויהא לכך שואלך ותפזר מעות.

ועל הגדולים להזהיר את הקטנים, שידעו להזהר כעצמם כשיבא להם נסיון זה, ויכרחו ממנו יותר ממתחוי קשת, ואין צורך להאריך בפשוט.

עכ"פ הסמים הם דבר מסוכן מאד מאד, והסותר אתם הוא ממש גורם שפיקוח דמים, וזה דבר פשוט. ע"כ רע מאד המעשה שיש סוחרי סמים, (וגם סוחרים בשאר מסחרים הנאסרים), שתופסין אנשים ישרים בדתם, ע"י ששולחים אתם חבילות, והנוסע בתמימותו לוקח החבילה, וכשמגיע למחוז תפצו נתפס ע"י פקיד המכס, אוי להם ואוי לנפשם. והמפורסם אין צריך ראייה.

?

נסיעות והסתכלות

אחד מהשינויים שנשתנה בדרורות אלו לגריעותה, הן אצל בני

והן אצל אומות עולם, הוא חוסר הצניעות, ומקורו מקור הטומאה אצל העכו"ם, שירדו עשרות מעלות אחורנית בדיבורם כלכושם ובהתנהגותם. וכערה"ד מפעפע הארס אצל כמה מבני"י שלמדו מהם. וע"כ ככל מקום פגיעתם, ברחוב, באוטובוס"ס, בבאה"ן וכעיראפלא"ן, כמעט שאי אפשר להנצל מראייתו ומהסתכלותו. וכמודעות החלוצית גדולות ומאירות עינים. וזאת מלבד שבעיראפלא"ן מראים שם המונות כמו בהתיאטרות, שהליכה להן כבר נאסר כגמרא^[10], (מתמת עצם הליכה להתיאטרות), אפילו כשאין רואים ראיות אסורות, וכל שכן שבזמנינו ירדו פלאים באיכות טומאתם. וכי הותר הדבר מפני שמראים זאת בכלי הנקרא עיראפלא"ן ולא בבית

^[10] עבודה זרה דף י"ח ע"ב. הוהא כמשה ברורה סימן ש"ז ט"ק נ"ט.

בחומר הגרוע והמזיק בתכלית, בודאי שלא היו נוגעים בזה, והיו נרתעים מלסייע להם.

וכבר נשמע בין החיים, שאין דבר כה מסוכן לגוף ולנפש מסמים אלו, ה"י. כי טבע הסמים הוא, שבחתלה מרגישים ממנו הרגשה יפה, כאילו עולה במעלות רמות, וסופו יורד לעמק החשכות, למרה שחורה, ונופל ליאוש נורא, וכדי לצאת ממצבו (לזמן קצר), צריך לעשן עוד הפעם, וחוזר חלילה, ונופו נעשה חולה סמים.

והמסיתים לזה נוהגים בתחלה לעשן כחנם, כדי להטעימם טעם הסם, ואחר שכבר נעשו נצרכים לזאת (ADDICTED), מוכרים להם בדיקר. והיות שהגוף זקוק לו מאד, סופו אף חומס והורג כדי שיוכל לקנות הסם בכל מחיר. זאת אומרת שהוא הורג שתיים - המעשן עצמו, מכיון שנעשה מכור ונוזקק לסם הזה, ועוד הוא גורם שיגזול ויחמוס ויהרוג, מאחר שהוא מבקש את לימודו ואינו מוצא.

וכשעה שמעשנים, רעתם משוכשת עליהם ביותר בחלומות ובהיות, וכדמאמר ושכרות ולא מיין. ואחר כך חלים בחולי הנפש וחיייהם נהרסים, ונעשים שבורים ורצוצים בנופם וכרוחם לאלפים ולרכבות, כיידוע וכמפורסם. ואין מן הצורך להאריך, מפני הרחק מן הכיעור והדומה לו. וכשיבא אחד להציע לעשן סם זה, מי פתי יסור אליו, כי מלבד הציווי על שמירת הנפש^[11], והחובל בעצמו מכין אותו מכת מרדות^[12] הלא ממש מאבד עצמו לדעת להחלות הגוף והנפש, בחולי חמור זה, שכמעט אי אפשר להתרפאות ממנו, ואין לאדם רשות על גופו^[13].

והציוני חתני הגראמ"כ שליט"א מפסחים (דף קי"ג ע"א) לא תשתי סמא, ופירש"י והרשב"ם לא הלמוד לשתות סמים, מפני שתקבע להון

^[11] כבא קמא דף צ"א ע"ב, וכרמב"ם פ"ה מהל' חובל ומזיק ה"א.

^[12] שו"ע הרב (תו"ם) ה"ל' שמירת גוף ונפש סעיף ד'.

^[13] שם (שם) ה"ל' נזקי הגוף סעיף ד'.

מכרי צורך הליכתו.

ג) בעיראפלא"ן לישיב במקומות שאין רואין התמונות, אם אפשר יטוב.
 וזאת למודעי דאכשור דזא בזוה, שכמעט לכל מקום שנוטעים, עפ"י רוב יש עיראפלא"ן שבו מודאים לכל אחד ואחד כמושב שלו דוקא, באופן שיוכל לסגור או לכסות הכלי לגמרי, ושוב לא יראה עור, (ומן המותר לעורר על שלא יבקשו לקבל כלי השמיעה (עיר-פאן), שמחלקים לכל אחד ואחד כדי שיוכלו להאזין לשינם ולזמרים ולגיבול פיהם, ולהשתתף בראייתם המטמא הגוף והנפש).

ד) ובעיראפלא"ן כשאנוס לישיב נגד התמונות, שיצטרך לישיב וענינו למטה, מוטב שיחגרה בשינה מללמוד בספר, שככל רגע יוכל ענינו לראות ברע, ויקבל שכר על הפרישה. וכמצב כזה כמעט שלא ינצל כלי עצה הראשונה (של משקפים שחודרת).

ה) ועיין לעיל (סוף אות ו') לענין הסעת הבלה, מהמת חשש הברחת סחורה, כמו סמים. ויש לעורר, דלפעמים בעיראפלא"ן באמצע הנסיעה, המכריחים משימים הסחורה בתוך התיק יד של הנוסע, בלי ידיעתו. כדי שהוא יכריח עבורם, וכשמצלילח לצאת מכית המכס בלי מכשול, חוטפים את התיק.

ו) עור יש להזהיר, בנדרן זמן קריאת שמע ותפלה, כשנוטעים בעיראפלא"ן למרחקים, דע"י שהשעות משתנות. עלול לאחד ואף להפסיד זמן ק"ש ותפלה, וכגון בקיץ בניו יארק, דכשנונס לעיראפלא"ן עריין לא שקעה חמה, וברעתו להתפלל כשתחשך, וכניתיים גופל בתודמה, וכשמעורר כבר מגיעים ללונדון, ולא די שלא התפלל ערבית, אלא שכבר עבר זמן קריאת שמע של שחרית. והעצה היעוצה לזה, שלפני נסיעתו יקבע מתי ואיפה יתפלל כל התפללות.

ויחי וכיארתי זאת בחשובה (ויצד דוד ח"ב סימן קפ"ח).

קבוע. וקיימא לן בדברים אלן^[טז] דאפילו בדליכא אורחא אחריאת בעי למינס נפשיה, ועל זה נאמר ועוצם עיניו מראות ברע^[טז], ועל ההורים והמתנבים להודריך מה יעשה הבן שלא יחטא, וכפרט לילדים ובחורים שלא הוזהרו מראש.

ונראה לי שזו הנסיון הקשה ביותר. כי האדם אינו עושה שום פעולה נדרנד איסור כל שהוא, ורק על ידי הליכתו לדרכו לפי תומנו, נפגשים בו דברים הגורמים הרעה. כמו שכתב הר"ן^[טז] וז"ל: וענינו ואזינו של אדם אינם ברשותו, שהרי על כרחו יראה בעיניו וכ"י.

והעצה היעוצה, למי שצריך לעבור וללכת דרך מקומות כאלו, (רכדאית ליה אורחא אחריתא ושע הוא^[טז] ופירש הרשב"ם דבעי להתרחק מן הכיעור), לכסות עיניו, כמשקפים שחודרים ביותר (המגינים מפני השמש), הגם שאין כזה הצלה גמורה, מכל מקום קלשא ראייתו.

ויש לעורר:
 א) שכשכא דבר ערוה לעיניו, יסיר עיניו תיכף ומיד^[טז]. וכזה יקבל שכר, כדאימת^[טז] כמי שכא דבר ערוה לידו ואינו זן עיניו ממנו זוכה לראות גועם ה'. ומקיים כזה מצות עשה של ולא תתור אחרי עיניכם^[טז]. וכבר חילקו הפוסקים בין ראייה והסתכלות^[טז].

ב) להזהר מהסתכלות מודעות שעל הקורות, ולא יפנה לצדדין יותר

[טז] כבא בתרא דף נ"ז ע"ב.

[טז] ישעיה ל"ג.

[טז] נדרים דף ל"ב ע"ב ד"ה שתי.

[טז] כדאימת בגמרא כבא בתרא שם.

[טז] אורחות צדיקים.

[טז] וכינו יונה בשער החשובה אות י"ח בשם ילקוט ישעיה תל"ט.

[טז] דברי יואל שובכ"ם.

[טז] ועיין בשד"ח חמד כזה (מערבת ה' צ"ה כללים נאמ"ה ש).

קדושה ושמידה

היעוץ החמור ביותר, הוא שזו^[טז]לענן, וכמונינו זה יש לדאבוננו חולי

נפש, (אפילו בשיבות קדושות), המסיתים לדברים אלו ר"ל. וכבר הוזהרתי^[טז] על החרקת חבר רע, וכדאי כל אב יכרז אם הישיבה ששולח לשם את בנו הוא בחזקת טהרה.

וכדי שלעולם לא יכשל בעוון זה, יש לאב או למחנך להזהירו בילדותו לכל יגע באברו, (או למטה מטברו), לעולם ח"י^[טז], ולהזהר ממשקציים אלו. ובהיות האיסור מושרש בקרבו לפני שנכנס בו ארס היצר, ממילא יתרחק מהם מאד. ודברים אלו מסורים ביד כל הורה ומחנך, לעמוד על המשמר ולעשות משמרת למשמרת.

קריאה בעייטונג

עוד מהדברים שנמרחשו בעתים הללו, שבלי בקשת הכעלי בחיים וכלי יריעתם, זורקים לתוך בתיהם, או לתוך תיבות הדואר וכדומה, מודעות וניירות ובהם תמונות תעבות טמאות. ואפילו אם הגדולים יודעים להזהר מלעיין בהם, מה יעשו קטני הצאן כראות אסורות ובהרהורים. וכל

ציונות

הנוסעים לארץ ישראל בזמנו, בלי הכנה הראויה, וכפרט תלמידי

השיבות בחורי חמה, מציאות של המדינה יכול להשפיע עליהם לרע. בראותם בנינים יפים, גינות ורחובות, שופטים ושוטרים, חילים ושיריונים, שטבע הדברים שמסתכלים עליהם כעל גבורים, ולצר זה יש גם - להבדיל - בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל פינה ובכל רחוב. ובהעלותו על לבו ידמה לו הלא תועלת גדולה באה על ידי הציונים הללו.

כלי להכנס להאיסורים הקשורים בישוב ארץ ישראל על ידי מלחמות ורחמרות עם הישמעאלים, ועוד איסורים, יש לקבוע אתו כ' עיקרים:
א) ירא שמים אינו מתפעל על ידי ראיית בנינים גשמיים, (וכל שכן כשלא מתנהגים שם עפ"י תורה).

ב) במקום לחשוב על התועלת, צא וחשוב על ההפסד, כמה רכבות יהודים עזבו את הדת ר"ל ע"י פעולותיהם. והלא ידוע שמעבידים כמה מאות ואלפים ילדים וכתורים על דת משה ויהודית מדי יום ביומו, על ידי לימודי כפירה ודברי נבלה, וע"י צבאם מלא זימה. ומדי שבוט בשבוע מגיעים לשם תמוזי ל' יראי ה', וכזמן קצר נהפכים לאויבים ולפושעי ישראל החוטאים בנפשותם. עתה תשקול אם הועילו כלום נגד מה שהשחיתו, ויצא שכרם בהפסדם אלף אלפי פעמים, (ועוד דאם נראה איזה תועלת הוא רק דמיוני ואכמ"ל).

[טז] שר"ע אה"ע"ז סימן כ"ג.

[טז] לעיל עמוד י'

[טז] שר"ע שם.

וכפרט ילדים והבחורים שלא הוזהרו על כך מראש, להתרחק משלחנות מושבם.

ובכלל זה להתרחק ביותר מכלי האינטערנע"ט, וכבר הוזהרו על זה גרולי הדור, שרובים חללים הפילה, והוא מהמזויקים הכי גרויעים. ואם באנו למנות את גודל הסכנה ברוחניות שנצמח מזה, יכלה הנפיר והם לא יכלו. ומי שצריך אותו לפרנסתו יחזיק רק "כשר אינטערנע"ט", שכבר ניתן להשיג באופנים שונים, ואף אם עולה לו ביוקר^[10].

יא

דיבור

בגמרא^[11] ואהבת את ה' אלקיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך וכו' ושיהא משאו ומתנו ודיבורך בנחת עם הכריות וכו', וכשאיך דיבורך בנחת עם הכריות יש בזה חילול ה', עוד בגמרא^[12] מונה בין העונות שגמרן לחורבן בית ראשון, שהיו דוקרים זה את זה כחרכות שכלשונם, והוא ככלל אונאת דברים. וכדאיחא^[13] דלאן דלא חזנו איש את עמיתו, כאונאת דברים הכתוב מדבר, (והיום נעשה רגילות בזה, וכאילו שיש חכמה בדבר). והרמב"ם^[14] כתב שלא יאמר לו דברים שיכאיבוהו ויכעסוהו וכו'. וכתב

[10] וכיאתי זאת כשו"ת ויען דוד ח"י.

[11] יומא דף פ"ז ע"א.

[12] שם דף ט' ע"ב.

[13] בבא מציעא דף נ"ח ע"ב.

[14] בספר המצוות (ל"ח ר"א).

שכן אותם שקונים צייטונגען ומביאים עצמם לידי הרהור. ובגמרא^[15] כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה.

ואין אנו דנים על ספרי חשק שעליהם נאמר כל הקורא כספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב. ודורשי רשומות אמרו: כי"ל ר"ח כל באיה לא ישובבן^[16]. ועובר בזה על הלאו דאל תפנו אל האלילים, כדאיחא בשו"ע^[17].

ומגרה יצר הרע בנפשו, ומשם ואילך אין מחשבותיהם פנויים, וטורדדים בהרהורים, ואפילו באמצע לימוד ותפלה, ומלאים חרטה.

העצה להגנל ממכשולות אלו, לכתוב על פתח בתיכם כמקום שזורקים לשם מכתבים וניירות, שבעלי הבית אוסרים להכניס מודעות. ואף אותן שצריכים לעיין באיזה צייטונג כגון לצורך פרנסתם, אין בריחה רק לבודקו על ידי נשים, כגון אשתו ואמו, (ואין ללמוד בזה היתר שגשים יקראו בספרים כאלו ח"ו, שגם הם נאסר בהרהור^[18]), אלא בהעברה בעלמא, לכדוק אם יש שם תמונות מוכעות או מעשים מכוערים. וכן יכרדו מתוכן הפסולת או הנחזק מתוך הפסולת. ומה טוב אם האשה תמסור ליד נכרית, ואחרי בריקת הנכרית, תחזור ותבדוק לפני שייגיע לידי כזה או כעלה.

ואם יאמר הקורא טורח זה למה, אמירתו תוכיח עליו שכבר עבר וקרא ושנה עד שנעשה לו כהיתר, ואין לו תקנה עד שישוכח כחשוכה שלילמה.

וזאת למודעי, שבמדיעות הטעלעפעאן הנקרא "דפי זהב" (YELLOW PAGES), מלאים ממדיעות כאלו, וכבר נשאלתי מאותן שנשכלו בו.

ועוד, בחדרי ההמתנה של הרופאים וכדומה, מציעים לפניהם כל מיני ניירות מטונפים שנקראים מאגאזינע"ן, וגם לרבות כשוישבים בעדראפלא"ן וכבאה"ן מפינים דברי טיגופת עכור האורחים. ובדבר זה נכשלים רבים,

[15] נדה דף י"ג ע"ב.

[16] הובא בספר וידאל משה (מאמר לשון הקודש).

[17] אי"ח סימן ט"ז ערך ט"ז.

[18] כמו שכתבו הראשונים נדה ריש פ"ב.

רז"ל הדברי חיים^[טז]: תורה אמרה (דברים כ"ג) לא תתעב מצרי כי נג היית בארצו, (ואמרו הז"ל (כבא קמא צ"ב ע"ב) בירא דשחית מינה מיא לא תשדי ביה קלא), מעתה קל וחומר הדברים וכו', האומות האלה שאנו דרים בנייהם וחוסים בצילים ויש לנו מחיה בתופם וכו', על אחת כמה וכמה שאנו מצווים מצד מצות תורתנו הקדושה שלא להיות כפרי טובה, מי שאינו עושה כן יש לו לירא מקללות שלמה וכו' עכ"ל.

יב

שלום בית

ידוע ומפורסם כמה גיטין ניתנים בזמננו, ועסקי מריכה וכו בין איש לאשתו. וחובה עלנו לדרוש ולחקור מה זה ועל מה זה. מהי הסיבה הגורמת כ"כ הרבה גירושין ר"ל. והמעייץ יראה שכמעט אי אפשר כלאו הכי, כי לא נתחנכו החתן והכלה האיד לנהל בית יחדיו, ומה הוא פירושו של היותם ביחד. הוא היה תמיד בין האנשים והיא בין הנשים. והנשים הרי ידוע שהן עם בפני עצמן^[יז], ויש להן הרבה דרישות וצרכים שהם באופן שונה לגמרי מהאנשים, אבל הבחור הלזה אינו בקי בצרכיה ובמחשורתו, כי לא לימדוהו. ובפרט שפבימי כחוחתו שלמד בישיבה, היה רוב דיבורו עם חביריו, וברעש גדול, והיא היתה רגילה עם חכרותיה בלשון עדינה, כשבע הנשים. ויש שכל עסקיה היו בספרי מוסר. וכל שכן כשבא איזה חילוקי דעות או סכסוך ביניהם, הוא אינו יודע איך וכמה לרצותה. והאופן שבו הוא מנסה להצדיק את עצמו מרגיזה ככפלים, והוא אוכל עצות ואינו יודע

הרמ"א^[יח] דהעובר על הלאו מכין אותו מכת מרדות, ויש מי שסובר שלוקה מן התורה^[יט], ועובר על יחום ואלמנה לא תענון ככל צער שמצער^[כ], (וכל זה מלבד איסורי לשון הרע ורכילות ודברים בטלים).

והמבזה את חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. וכמפרשים^[כא] דכשמביישו כפונם בשכינה, דהפגיעה אינה בנוף אלא בנשמה שהיא חלק אלוך ממעל.

והיוב זה שייך גם בנוגע לעכו"ם. וכדאיחא בנמרא^[כב] לעולם יהא אדם וכו' ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כרי שיהא אהוב למעלה ונהמד למטה, אמרו עליז על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקרימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. וכמתני^[כג] ושואלין בשלומן של נכרים מפני דרכי שלום, רב חסדא מקריס ויהיב להו שלמא, רב כהנא א"ל שלמא למר.

וגניבת דעתו של עכו"ם אפילו בדיבור^[כד], יש אומרים שהוא דאורייתא^[כה]. והמקללו או מהרפו בלשון שאינו מכין, והעכו"ם סובר שאומר לו טובה, חוטא, ואין לך גניבת דעת גדול מזה^[כז]. וכדי למנוע איבה מעכו"ם החירו לפעמים לחלל שכת^[כח].

[טז] כסימן ת"כ סעיף ל"ח ר"א.

[טז] מנחת פתים חו"מ סימן רכ"ח.

[טז] שו"ת מהרש"ם ח"ב סימן ר"י.

[טז] תורת חיים פנהדודין דף ר"ח ע"ב.

[טז] ברכות דף י"ז ע"א.

[טז] עיין גיטין דף ס"ב ע"א.

[טז] תוספת שם ד"ה שלמא.

[טז] הרמ"ב חוליק דף ע"ד, ועיין כמגיד משנה בפ"ח מהלכות מניחה ה"א.

[טז] ספר חסידים סימן נ"א, ועיין כנסת הגדולה (סימן רכ"ח) וכשרי חמד (כללים משנת הל"ד כלל ק"ז).

[טז] או"ח סימן של"ד סעיף כ"ג.

על כמה וכמה ניתוחים שנעשו בטעות. וכן הוא בשאר רפואות. וכדי להוציא מדעת החושבים דאשור דרא, ושכזמנינו גברה מומחיותם, ומחמת קרי התקשרות שנחתקו בעולם, ונודל הפרסום, עד שהכל גלוי וידוע, ואף מה שנחמד כסוף העולם. יש לדעת דעות גדול בדבר. ואדרבה מחמת שהמקצועות נחרכו, והעיון נחפרד לפרטי פרטים, וכל אחד מעמיק בענין שלו דוקא, אי אפשר לרכז כל הידיעות והמומחיות יחד. והרבה ניצלו מכמה הרפתקי דערד, על ידי החייצנות עם עוד מומחה ^[קפ], וחשועה ברוב יועץ.

יד

אהרה נהוצה בענין עניית אמן

(ישש ביה גם משום סנה - והמכשול מצוי)

- א) אסור לענות אמן לפני שסיים (המברך או הש"ע) ברכתו, והוי אמן חסופה ^[קפ], ע"כ יש להזהיר מאד שלא לענות אמן עד שיגמור הש"ע (או המברך), ולא כמו שעושין, בפרט בימים טובים כשהש"ע מזמר מקדש ישראל והמזנים בנסח של חג, ועדיין עומד בסוף "ישראל" והתהלת "והמזנים", מתחילין לענות אמן.
- ב) כשסיים (המברך או הש"ע) יענה אמן מיד, ואחר כדי דיבור (ג או ד' תיבות) אסור לענות, והוי אמן יתמה ^[קפ].
- ג) אסור לשלח ציבור להתחיל ברכה שלאחריה, עד שייסימו רוב הציבור

^[קפ] משלי יא, יד.

^[קפ] אר"ח סימן קכ"ד סעיף ה', ובמרא (בכתב דף מ"ז ע"א) שחתטטו ימיו ר"ל.

^[קפ] פמ"ג שם סקי"ד, ובמרא (שם) שידיו בניס יתומים ר"ל.

אם לרחק אם לקרב, והיא מצידה נעשית כאילמת ואין פוצה פה, שותקת וברכה. והוא נכנס למצב של אי לז או אומר אי לז אם שותק, וכשיכבש עזרה מתכבדי ויועצין, ירכו עליו עצות רעות, כי מועטים המבינים בעסקי שלום בית.

(המקודה הזאת של שלום בית, היא סוגיא עמוקה ורחבה מני, וצריך לזה קונטרס בפני עצמו. וכאן רק הזכרנו אח יסודי הדברים).

ובמקומות אחדים מקפידים ^[קפ], שלפני שיסודו קידושין, יאשרו החתן והכלה שלמדו אצל מלמד ומלמדת מומחים בעסקי שלום בית, עד שיהיי מוכשרים להקים בית בישראל. והיות שלא נהגו כן ברוב המקומות, על ההורים לסדר להם לימודים כאלו עם מומחים לפני חתונתם, ובה יצאו מאושרים הם וכנידם ועטרת בניס אבותם.

יג

לשון חכמים מרפא ^[קפ]

מקובל ^[קפ], וגם מבואר בפוסקים ^[קפ], דכדי ליתן נאמנות לרופאים, צריך שיגידו שיגים. ולכן כשהרופא מצוה לנתח או לעשות אזה טיפול, יש להתיעץ עם עוד אחד לכה"פ. ועיין ביד"י ^[קפ]. והרופאים עצמם מעידים

^[קפ] כנן בבית דינו של הגאון בעל שבט הלוי שליט"א.

^[קפ] כתבות דף ק"ג ע"א.

^[קפ] מפי הכיית ישראל מנור וממ"ד הגה"צ מריסקווא בעהמ"ס אורחות המשפטים.

^[קפ] עיין בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ס"ה.

^[קפ] סימן של"ו סעיף א', מהירושלמי (נודדים פ"ד) ולא מכל אום זוכה להתרפאות, עד שם דרופא המרפא במקום שיש נודל ממנו הר"ה שופך דמים ועיין בברכי יוסף (שם אות ד'), והגה"ק מטאמאר זקוק"ל היה מייעץ ללכת אצל המומחה בידות.

אמן [אין], ולא כמו אותן ש"צ שכסיימם המעריכ ערכים, ולפני שענו
הציבור אמן, כבר מתחילין אהבת עולם, או שסיימו מנן אכרדם וכבר
מתחילין אתה גבור לפני שגמרו לענות אמן.

(ד) וה"ה בקדיש (ובקדושה) צריך להמתין עד שיסיימו, ואחר כך ימשיך
יתברך וכו' [אין].

(ה) אם עבר הש"צ והתחיל ברכה שלאחריה, אסור לענות אחריו אמן,
והוי בכלל אמן יתומה [אין].

(ו) וגם בחדר צריך לזדרז כאלו, שישדה כדי עניית אמן לפני שמתחיל
ברכה שלאחריה, אפילו כשהוא לכד ואין אחר שיענה אמן אחריו,
ולא כמו שראיתי שמכרכין ברהמ"ז "לעולם אל יחסרנו הרהמ"ן" כלי
הפסק כדי עניית אמן [אין].

(ז) העונה לא יגביה קולו יותר מהמברך, אלא אם כן כוונתו לזרז העם
שיענו [אין].

(ח) העונה אמן בכל כח קורעין לו גזר דיעו [אין].
גדול העונה אמן יותר מן המברך [אין].

(ט) ולמהדר ולגוהר, שלומים תן כמי נהר.

[קפ] אי"ר שם סק"י"ט.

[קפ] אי"ר סימן קכ"ח סק"ל"ז, מ"ב סימן קנ"ד סק"ל"ז.

[קפ] שע"ת שם בשם הברכ"י וכמ"כ שם.

[קפ] ספר הזרות קודש להגה"ק מנאסאר זצ"ל בשם בעל דברי יחזקאל משינאורא וצוק"ל.

[קפ] מ"ב שם ס"ט מ"ז.

[קפ] שבת דף קי"ט ע"ב.

[קפ] ברכות דף נ"ג ע"ב.